

Aan de minister van Infrastructuur en Waterstaat  
Mevrouw drs. B. Visser  
Postbus 20901  
2500 EX DEN HAAG

**Datum:** 1 december 2021  
**Kenmerk:** Rli-2021/3124  
**Cc:**  
**Bijlage(n):**  
**Betreft:** Rli werkprogramma 2022-2023

Geachte mevrouw Visser,

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) vergaderde in het afgelopen jaar enkele malen over mogelijke onderwerpen voor zijn werkprogramma 2022-2023. De raad betrok daarbij de interesses die vanuit de departementen en in de contacten met u en uw collega's kenbaar zijn gemaakt. Vanwege de sterke onderlinge verbondenheid van de uitdagingen in de fysieke leefomgeving zullen de meeste adviezen van de raad zich uitstrekken over de grenzen van de vier departementen in het fysieke domein.

Een aantal onderwerpen uit het werkprogramma 2021-2022 loopt door in 2022:

- Plaats en toekomst van het woningcorporatiestelsel
- Herijking natuurbeleid
- Kernenergie

De raad stelt u voor om vijf nieuwe thema's op te pakken voor zijn programmering voor 2022-2023. Deze thema's worden in deze brief kort toegelicht:

- Finance en duurzaamheidstransities;
- Groen uit de crisis - Green Deal;
- Beleid voor bedrijventerreinen;
- Vergeten Nederland?;
- Kaderrichtlijn Water.

Daarnaast wil de raad in 2022 in overleg met de departementen bezien of wenselijk is dat de raad adviseert over de uitvoering van de energietransitie. Zo is er mogelijk meerwaarde in een advies over de rol van het risicobeleid in de energietransitie, meer in het bijzonder over hoe daarin gezondheids- en veiligheidsrisico's van nieuwe energietechnologie en afnemende risico's van de afbouw van fossiele brandstoffen worden gewogen.



Op verzoek van de minister van BZK heeft de raad zich bereid verklaard om in de periode juli 2022 – juli 2027 op te treden als onafhankelijke evaluatiecommissie voor de Omgevingswet. Voor de uitvoering van deze additionele taak worden afspraken gemaakt met het ministerie van BZK, zodat deze niet ten koste gaat van de bestaande ruimte om gevraagd en ongevraagd te adviseren.

Omdat de raad nog niet met de leden van een nieuw missionair kabinet heeft kunnen spreken over hun adviesbehoefte, behouden wij graag de ruimte om onze programmering hierop te gelegener tijd aan te passen.

Hoogachtend,  
Raad voor de leefomgeving en infrastructuur,

voorzitter

algemeen secretaris

## Adviesonderwerpen voor 2022-2023

Ter informatie is bij elk van de onderwerpen aangegeven welke *sustainable development goals* worden geadresseerd met het betreffende thema.

### 1. Finance en duurzaamheidstransities



De duurzaamheidstransities hebben steeds meer gevolgen voor de financiering van bedrijfsactiviteiten die voor een groot deel worden gefinancierd met vreemd vermogen. Banken waaronder de Waterschapsbank en de Bank Nederlandse Gemeenten, pensioenfondsen en andere beleggingsinstellingen, investeerders en verzekeraars worden in toenemende mate geconfronteerd met financiële risico's bij investeringen die gevoelig zijn voor grondstoffenschaarste, biodiversiteitsverlies en klimaatverandering.

In de financiële wereld is een discussie gaande hoe om te gaan met aan onduurzaamheid gerelateerde investeringsrisico's en hoe de financiële wereld kan bijdragen aan verduurzaming van economische activiteiten om zo risico's te beperken. Internationaal (IMF, ECB) speelt deze discussie onder de noemer ESG (Environmental Social Governance); de EU werkt aan meetmethoden om ESG-doelstellingen te operationaliseren. Het rendement op niet-duurzame financiering is vooralsnog vaak hoger, maar in bepaalde sectoren (denk aan de energievoorziening) kantelt dit al. In Nederland manifesteert deze beweging zich onder andere in aandeelhoudersactivisme (Shell, Follow This), in kritische beschouwingen over de rol van de Rabobank in de landbouwproblematiek<sup>1</sup> en in waarschuwingen van DNB<sup>2</sup>.

Is deze ontwikkeling iets van 'de markt', of heeft de overheid een (mede)verantwoordelijkheid voor duurzame financiering door investeerders en beleggers? Hoe kan de overheid meer gebruik maken van de financiële wereld als partner in duurzaamheidstransities in de fysieke leefomgeving? Wat vraagt dit van de institutionele structuren?

*Welke maatregelen kan en moet de overheid nemen om duurzame financiering optimaal te bevorderen. Welke institutionele veranderingen vraagt dit?*

<sup>1</sup> Trouw (2021). *Rabobank: wij droegen bij aan landbouwproblemen*. 28 januari 2021.

<sup>2</sup> DNB (2021). *Klimaatverandering en biodiversiteit moeten grotere rol spelen in de afwegingen*, [Klimaatrisico's - De Nederlandsche Bank \(dnb.nl\)](https://www.dnb.nl/nieuws/2021/04/20210401-klimaatverandering-en-biodiversiteit-moeten-grotere-rol-spielen-in-de-afwegingen)

## 2. Groen uit de crisis – Green Deal



In juli 2020 bracht de Rli het briefadvies 'Groen uit de crisis' uit, over het verbinden van het economisch herstel na corona aan de doelstellingen voor de verduurzaming van de samenleving. In zijn reactie van 18 maart 2021 onderschrijft het kabinet de insteek die de raad in dit advies gekozen heeft en doet de oproep aan de Rli om verder mee te denken over het perspectief op herstel en vernieuwing naar aanleiding van COVID-19.

Tegelijkertijd heeft Europa het streven vastgelegd om het eerste klimaatneutrale en duurzame continent van de wereld te worden. Daarvoor is een routekaart opgesteld, de Europese Green Deal. De Green Deal heeft alleen kans van slagen als op alle beleidsdomeinen de klimaat- en milieuproblemen aangegrepen worden als kans om de transitie voor alle Europeanen rechtvaardig en inclusief te maken.

De raad denkt in dit vervolgvadvis op Groen uit de Crisis graag mee over wat er na de crisis nodig is voor een groen perspectief, dat aansluit op de ambities van de Green Deal. Wat betekent dat voor

overheidsinvesteringen en de vernieuwing van het overheidsbeleid, mede in het licht van de huidige onzekerheden? In het advies Groen uit de crisis formuleerde de raad een eenvoudig afwegingskader voor de beoordeling van herstellinvesteringen vanuit breed welvaartspectief en gaf een doorkijk naar mogelijke maatregelen. In het vervolgadvisie zal de raad concrete maatregelen en beleid om groen uit de crisis te komen uitwerken en verbinden aan de kansen en risico's van de Green Deal voor Nederland. Het rapport bouwt daardoor in zekere mate voort op het rapport Bestemming Parijs van de Commissie-Van Geest.

*Welke kansen en risico's biedt de Green Deal voor Nederland? Welk herstelbeleid en duurzaamheidsbeleid kan Nederland gelet hierop het beste voeren?*

### 3. Beleid voor bedrijventerreinen



Terwijl in het nationale politieke debat 'wonen' bovenaan de agenda staat, zijn de bedrijventerreinen in aandacht naar de achtergrond verdwenen. De ogen zijn gericht op waar wordt gewoond, maar nauwelijks op waar wordt gewerkt. Dat is onterecht. Er zijn verschillende ontwikkelingen die vragen om vernieuwing van het beleid voor bedrijventerreinen. Dat heeft te maken met de plekken waar bedrijventerreinen gevestigd zijn of worden, met de duurzaamheidsopgaven voor bedrijvigheid, met veranderingen in logistieke ketens in de Nederlandse economie en met de zorg om de kwaliteit van het Nederlandse landschap.

Op veel plekken in het land worden nieuwe bedrijventerreinen ontwikkeld om nieuwe bedrijven aan te trekken, terwijl er tegelijkertijd een fors areaal is aan bestaande bedrijventerreinen waarvan een deel verouderd dreigt te raken en waar herstructurering nodig is. Grondposities en financiële prikkels bij de gemeenten versterken deze ontwikkeling. De problematiek van bedrijventerreinen hangt verder ook samen met veranderingen in logistieke ketens. De digitalisering van de samenleving heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de keuzes die mensen maken ten aanzien van hoe ze winkelen. Dat heeft op zijn beurt weer gevolgen voor de aard en omvang van goederenstromen en voor de gewenste plekken voor logistieke centra. De komst van bedrijventerreinen voor nieuwe functies als XL-distributiecentra en datacentra leidt tot zorg over de kwaliteit van het Nederlandse landschap.

Bedrijventerreinen zijn nu een verantwoordelijkheid van decentrale overheden, terwijl ze van grote betekenis zijn voor de kwaliteit van de leefomgeving en voor de grote ruimtelijke vraagstukken die in Nederland aan de orde zijn.

*Welke kansen en belemmeringen zijn er voor een samenhangende (her)ontwikkeling van bestaande en nieuwe bedrijventerreinen, mede in relatie tot veranderingen in logistieke ketens, zodat deze bijdragen aan transitieopgaven en de kwaliteit van het landschap? Wat betekent dit voor de rollen, verantwoordelijkheden en instrumenten van de rijksoverheid en andere overheden, marktpartijen en samenleving?*

#### 4. Vergeten Nederland?



In het advies 'Toegang tot de stad' signaleerde de Rli dat deelname aan het leven in de stad voor steeds meer mensen onbereikbaar en onbetaalbaar is. De tegenhanger daarvan is dat elders in Nederland, buiten de stad, essentiële voorzieningen en functies zoals zorg, opleidingen, werk, soms helemaal niet aanwezig of moeilijk bereikbaar zijn.

Velen zien een Nederland van twee snelheden ontstaan. Een Nederland van goed verbonden steden en regio's waar het economisch goed gaat en delen van Nederland die achterblijven op het gebied van de publieke voorzieningen, de gezondheid en de gemeentelijke financiële slagkracht. Demografisch kan dit tot gevolg hebben dat hoogopgeleiden in toenemende mate in de grotere succesvolle steden gaan wonen. Ook is daar sprake van een toenemende concentratie van voorzieningen. Dit is deels het gevolg van marktwerking, maar deels ook van beleidskeuzen gericht op het omlaag brengen van kosten binnen beleidssectoren door schaalvergroting en versterking van wat al sterk is. Tegelijkertijd lijkt (op een aantal aspecten) sprake van een omgekeerde beweging, waarbij de kwaliteit van de leefomgeving in de goed verbonden steden en regio's meer onder druk staat dan elders.

*In welke gebieden in Nederland is de brede welvaart daadwerkelijk aan het afnemen? Wat betekent dit voor de ontwikkeling van deze gebieden en Nederland als geheel en in hoeverre vraagt dit om aanpassing van beleid van de rijksoverheid?*

Voor dit advies zal samengewerkt met de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving en de Raad voor het Openbaar Bestuur.

## 5. Kaderrichtlijn Water



De Kaderrichtlijn water (KRW) beoogt de bescherming van landoppervlaktewater, overgangswater, kustwateren en grondwater. In 2027 moet Nederland voldoen aan de doelstellingen van de kaderrichtlijn en dit houdt een forse kwaliteitsverbeteringsopgave in. De milieudoelstellingen van de KRW bestaan uit een beschermingsdoelstelling, een verbeterdoelstelling en het beginsel dat de bestaande waterkwaliteit niet achteruit mag gaan. Nederland dient er uiteindelijk voor te zorgen dat alle wateren in 'een goede toestand' verkeren. Voor zover dat niet het geval is moet worden gewerkt aan de verbetering van de waterkwaliteit. Tevens geldt het 'geen achteruitgangbeginsel', wat inhoudt dat moet worden gezorgd dat de bestaande toestand niet verslechtert. Bij het bepalen van de goede toestand wordt een onderscheid gemaakt in een goede chemische toestand en een goede ecologische toestand van het oppervlaktewater, en in een goede chemische toestand en een goede kwantitatieve toestand van het grondwater.<sup>3</sup>

Nederland dreigt de doelen niet op tijd te gaan halen. Hiervoor is een integrale aanpak nodig. Waterkwaliteit hangt immers samen met ontwikkelingen in andere uiteenlopende sectoren, zoals landbouw, natuur en huishoudelijk watergebruik. Dit maakt de aanpak complex en diverse factoren en omstandigheden lijken te zorgen voor ernstig oponthoud. De vraag wat de gevolgen kunnen zijn als in 2027 niet wordt voldaan aan de KRW staat niet hoog op de politieke agenda van rijk, provincies, waterschappen en gemeenten.

*Hoe staat het met de uitvoering van de KRW? Wat zijn de gevolgen indien niet aan de eisen van deze richtlijn wordt voldaan? Wat kan worden gedaan om dat te voorkomen?*

<sup>3</sup> Annelie Freriks, Niels Koeman en Marleen van Rijswick (2020) Eindrapport Naar een effectieve rolverdeling bij de mestproblematiek, Centre for Water, Oceans and Sustainable Law.